

ספר

זהיית אך שמחה

בו יבואר ענין מהות השמחה ומעלתה - השמחה בחלקו
והשמחה במצוות - והדרך אשר ילך בה האדם להשגתה.
נלווה אליו ענין השירה וההודיה וביאור ענין שמחת סעודת
לויתן - ממקורות חז"ל, תלמוד בבלי וירושלמי ראשונים
ואחרונים וכו'.

חובר בעזה"ת מאתי העעיד
אלכסנדר אריה בלאמו"ר הרב שמחה מנדלבוים
מח"ס "שמחת בחגך", "וזאת הברכה" ועוד

בעריכת
הרב אריה יוליוס

מהדורה שלישית מורחבת ומתוקנת
ירושלים תשנ"ז

תוכן

	הסכמות
	הקדמה
1	בשער הספר
3	תוכן הספר בצורת שיר
5	
	פרק א' / מהות השמחה ומעלתה
	1. שמחה מן התורה מנין
8	2. יסוד הנפש שממנו נובעת השמחה
11	* השמחה – תנאי מוקדם לקיום המצוות
18	3. מידת העצבות
20	4. מאיגרא רמא לכירא עמיקתא – כוח הנפילה
26	* עמידת הרוח של מלכי ישראל
29	5. עת לבכות
34	* הבכי המגונה
38	* הבכי שנצטוונו עליו
42	6. הצמיחה שבשמחה והצמצום שבעצבות
45	* השמחה והששון
51	7. השמחה – סוד הגאולה
54	8. השכר המופלג על השמחה והעונש המופלג על העדרו
59	* מעלת העוסק בתורה ובמצוות מתוך שמחה וחשק
68	* השמחה במצוות – תכלית ירידת האדם לעולם
69	* אדם אוכל פירותיהם בעולם הזה
71	* השמחה משרה שכינה
73	
	פרק ב' / השמחה בחלקו
	1. מצוה גדולה להיות בשמחה
76	2. מידת ההסתפקות
79	* מידת ההסתפקות ירושה לנו מאבותינו
79	* רריפת התענוגים וחמדת הממון
	מונעות את ההסתפקות
81	* שבת – שובע שמחות
83	

הקדמה

מושג השמחה נתפש כדרך כלל ע"י ההמון באורח שטחי, כדבר המוכן מאליו. על פי רוב כלל לא עולה על הרעת הצורך בעבודה מאומצת, עמל ויגיעה, לשם השגת המעלה הגדולה הנקראת "שמחה". לימוד מעמיק, עיון שכלי, מאמץ ו"עבודה" פנימית להשגת השמחה? - מאן דכר שמיה.

פעולה חיצונית של איברי הגוף, יש בה אמנם כדי להשפיע על פנימיות הנפש. באופן זה ניתן לומר שהניגון, השירה והריקוד הם מהדברים המסוגלים לסייע להגיע למדרגת ה"שמחה". ואולם ביטוי השמחה שבעבודת ה' על ידי שירה וריקודים גרידא, מקורו בתפיסה מוטעית. גישה פשטנית זו גורמת לאדם הרוצה להשיג את מעלת השמחה, שתחת שמחת הלב רוקדות הרגלים, וכתחליף לדבקות הפנימית - מוחאות הכפיים. וכרוב המקרים הרי זה מעשה קוף בעלמא, וכשוך סערת התזמורת והריקודים, לא נודע כי באו אל קרבו והריקנות שבלב נותרה כמקודם.

ואולם אין זה המושג "שמחה" אשר עליו נרחיב את הדבור בחיבורנו זה. השמחה האמיתית איננה תולדה של השירה והריקוד, כי אם להפך - היא המקור המשפיע על הביטויים החיצוניים כגון שירה וריקוד. מושג ה"שמחה" שאליו דברינו מכוונים, כפי שיתבאר להלן מדברי חז"ל, ראשוניים ואחרונים, קשור בפנימיות - בידיעה, כמחשבה ובהכרה עמוקה של הדברים אשר יתבארו להלן בעזרה"ת.

ר' יהודה הלוי (כוזרי מאמר ב', נ') אומר: "וכמו שהתחנונים צריכים מחשבה וכונה, כן השמחה כמצותו וכתורתו צריכים מחשבה וכונה... ואם תעבור כך השמחה אל הנגון והריקוד, היא עבודה ודבקות בענין האלוקי".

השגת השמחה גם דורשת עמל ומאמץ, כלשון הרמב"ם (הל' לולב, י"ח, ט"ז) שהשמחה "עבודה גדולה". וז"ל הבית אהרון מהרה"צ ר' אהרון מקרלין (רף 280): "כי השמחה היא בלב, וגם התפילה, שגם היא נקראת עבודה שבלב, גם זו דרך ישר מאוד. רק שהשמחה טוב מאוד וצריך האדם לייגע עצמו על השמחה יותר מעל כל המידות הטובות". וכן כותב הנצי"ב מוולוז'ין בפרושו לתורה (העמק דבר, ויקרא י'): "כי השמחה היא עבודה קשה שבמקדש".

נמצא כי השמחה דורשת עיון ומחשבה, יגיעה וטורח, כדי להשיגה. על כן עלינו

בתוכן רוחני.

גם אדם מרטי המשתוקק להיות פנוי מעניני הרוח, ושיג את הברכה. כן מבואר ברמב"ם בפירוש המשניות. על המשנה (אבות ד', י"א) "ר' יונתן אומר כל המקיים את התורה מעניני סופו לקיימה מעושר, וכל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני". ומפרש הרמב"ם: "כי העוסק בתורה והוא עני ודל, ועם כל זה יצער נפשו לעסוק בה, לסוף יעסק בה מעושר, ומאשר לא יהיה לו מה שיטרידו מן הקריאה. ומי שלא יעסוק בתורה מפני רוב הממון להתעסק במאכל ובמשתה ובמנוחה, לסוף יתרושש ויצר לו הזמן, עד שיהיה סכת בטולו בקריאה טרדתו כלום למאכלו". ע"כ.

המסקנה

נמצא כי מצות השמחה בחלקו אינה האהבה לקנינים הגשמיים. אדרבא, רעת תורה שנבנה את עצמו לחיי ערכים, חיי תוכן, ונשמח בהשגים הגשמיים כדי שנוכל להתפנות ולהנות בתורה ובעבודה בטובת נפש.

סמיכת "ולקחתי" ל"וגאלתי"

יצאת מצרים היא השחר של כלל ישראל. עם יציאת מצרים החלו החיים הרוששים של עם ישראל. חזיל תקנו תקנות שמגמתן למנוע מאתנו את השמחה על התורה והעצמאות כשלעצמם - שהיא שמחה של אפשרויות גרידא, שמחה בחקר - אלא שנשמח על השלימות הרוחנית שביציאת מצרים.

חז"ל המהר"ל (גבורות ה' פרק ט') "ומפני שארבע כוסות תקנו נגד ארבע לשונות של גאולה ולשון שלישי זוגאלתי אתכם בזרע נטויה, והרכיבו ו'ולקחתי אתכם לי לעם'. אמרו בין שלישי לרביעי לא ישתה. והטעם כי אלו שני דברים אין הפסק ביניהם כי לכן נאלו ה' יתברך את ישראל להיות להם לאלוקים והם יהיו עמו, ודבר זה מבוואר בכתוב בכל מקום אשר מזכיר יציאת מצרים יאמר "אני ה' אלוקיכם אשר הרצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים" הרי יאמר בפירוש כי עצם ההוצאה להיות ישראל לו לעם והוא יהיה להם לאלוקים. וכן בכל מקום מזכיר כך, ודבר זה יסוד האמונה... ואי אפשר שיהיה פירוה והכול ביניהם למו שמכין סודי התורה. ולכן בין שלישי לרביעי לא ישתה שלא ועשה הפסק". ומסיים המהר"ל: "ודברים אלו הם דברים יקרים ונכבדים מאד". ע"כ.

גילה לנו המהר"ל שאין ה'ולקחתי אתכם לי לעם' מעלה נוספת בתהליך הגאולה, כי אם חלק בלתי נפרד מ'וגאלתי', כי אין שום משמעות בעצם הציאה החזרות, אלא אם כן היא מביאה אל התכלית - להיות עם ה'.

צדיקים שמחים בסוף דרכם בשלימות השיגו

הרשעים שמחים בתחילת דרכם, כאשר הם סבורים שעומדות בפניהם אפשרויות ללא גבול. בסוף דרכם הם נוכחים לדעת שאין כיום מאומה, ואחריתם עצבות ויגון. לשמחת הצדיקים, בראשית דרכם הם חוששים שמא לא ימלאו את יעודם. ומשם כך הם ישיגו את השלימות, וסופם שמחה וחרדה.

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" (בראשית מ"ז, כ"ח). שואל האור החיים הקדוש, מדוע מזכיר הכתוב מספר שנות שהותו במצרים? ומתרחץ שכל ימי יעקב לא נח ולא שקט. כי משגלה, נולד שטנו (עשו), ועדיין לא שקעה שמשו - עמד לכן. הוא שאמר הכתוב: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" - אלו היו חייו ולא קדם לכן, על כן סמך לזה שני חייו, פ"י שהיה לו בהם חיים. עוד הוסיף לבאר שכל מי שסוף ימיו בטובה, כאילו כל ימיו בטובה, לכן כתוב ויחי יעקב - חיים של שלווה בארץ מצרים. מטעם זה נחשב הרבה כאילו כל חייו חי בטובה - "שני חייו, שבע שנים וארבעים ומאת שנה". ע"כ תמצית לשונו.

הכרוי הקדושים צריכים ביאור, מדוע באמת מו' סוף ימיו בטובה נחשב הרבה כאילו כל ימיו בטובה?

וביאור הענין, שאדם "חי" הוא אדם הרואה התגשמות שאיפתו. אם הוא אינו רואה בהתגשמות רצונו, הוא אינו קרוי "חי". צדיקים השואפים ומשתדלים להגיע לשלימות, מנינים כסופו של דבר לשלימות. לא כן הרשעים, שבסוף דרכם רואים שכל מה שעמלו כל ימי חייהם היה לריק. יעקב שאף כל חייו לבטל את כלל ישראל. לכן כאשר יוסף נערך, הצטער על החסרון בשלימות של כלל ישראל, אבל בסוף חייו, כאשר מצא את יוסף וראה בחייו את השכטים גרלים, פרים ורבים, וכולם הולכים בדרך ה' - ראה שעמלו נשא פרי ולא היה קץ לשמחתו. ומכיון שלידת כלל ישראל - שהיא התכלית ושלימות הדור של יעקב אבינו - היתה מתוך הצרות, ע"כ גם הצרות עצמם נחשבו למפגע לטוב.

אף הצדיק שאינו זוכה לראות את הגשמת שאיפתו בעולמו, וידע נאמנה שילפוס צערא אנרא" וששכרו שמור לעתיד לבוא, "ואני אמרתי לריק יצאתי" (ישעיה מ"ט), המדרש